

PROGRAM

FOR KURS I LYMFØDEMBEHANDLING

FOR FYSIOTERAPEUTER,

ARRANGØR: Skandinavisk Forum for Lymfologi
PB 3, Smestad
0306 Oslo
Organisasjonsnummer: 977 491 959

www.lymfologi.no

Medisinsk ansvarlig for
innhold og struktur på kurset: Overlege C. F. Petlund

Fysioterapeuter/ Instruktører:

Ann Nesser, Majorstuen Fysikalske Institutt, Fr. Nansensvei. 2, 0369 Oslo
Tlf. 22 06 86 38 Faks. 22 06 86 45 aonesser@online.no

Helen Olsen , Norsk Lymfødemklinikk, Stensberggt. 19, 0170 Oslo
Tlf. 22 69 00 35 Faks. 22 69 79 70 helen-ol@online.no

Kristin Ruder, Tønsberg Lymfødem og Feldenkrais Studio,
Barlindvn. , 3118 Tønsberg
Tlf. 33 32 90 09 Faks. 33 32 91 99 ruder@online.no

1 uke.

mandag Ansvarsdag: Kristin

08. 15- 08. 30 Registrering.
08. 30- 09. 00 Åpning av kurset, presentasjon og orientering
09. 00- 09. 45 Makroanatomi
09. 45- 10. 00 Kaffe/ te
10. 00- 12. 00 Makroanatomi fortsetter
12. 00- 13. 00 Lunsj
13. 00- 17. 00 Praksis(inklusive pause)
« Stående sirkler»/ Halsbehandling

Tirsdag Ansvarsdag: Helen

08. 00- 10. 30 Makroanatomi med kaffe/ te pause
10. 30- 12. 00 Praksis/ « Dreiegrep»
12. 00- 13. 00 Lunsj
13. 00- 17. 00 Praksis/ Ryggbeh. - rep. halsbeh.

Onsdag Ansvarsdag: Ann

08. 00- 12. 00 Praksis/ « Pumpegrep»- Brystbehandling
12. 00- 13. 00 Lunsj
13. 00- 15. 00 Praksis, armbehandling
15. 00- 15. 15 Kaffe/ te
15. 15- 17. 00 Forts. praksis

Torsdag Ansvarsdag: Kristin

08. 00- 09. 30 Interstitiet, de initiale lymfeårer og lymfeknuter.
Anatomi/ fysiologifilm.
09. 30- 09. 45 Kaffe/ te
09. 45- 12. 00 Overlege Carl- Erik Slagsvold, Aker Sykehus.
Mikrosirkulasjon. Hud
Det lymfatiske vev. Lymfødem og lipødem. Venesykdommer.
12. 00- 13. 00 Lunsj
13. 00- 14. 30 Praksis, "korketrekkergrep", benbehandling
14. 30- 15. 00 Kaffe/ te
15. 00- 17. 00 Praksis

Fredag Ansvarsdag: Helen

08. 00- 09. 15 Mavebehandling
09. 30- 11. 00 Overlege Ivar Guldvog, Kir. Avd. Telemark Sentralsykehus
Kirurgisk behandling av ca. mammae, sentinell lymfeknutemetodikk.
11. 00- 12. 00 Forts. mavebehandling
12. 00- 13. 00 Lunsj
13. 00- 14. 30 Mavebehandling
14. 30- 14. 45 Kaffe/ te
14. 45- 17. 00 Korsrygg

2 uke:

Mandag	Ansvarsdag: Ann
08. 00- 09. 30	CF Petlund: Fysiologi, den ekstravaskulære sirkulasjon. Hvordan fremstille lymfesystemets anatomi og fysiologi.
09. 30- 09. 45	Kaffe/ te
09. 45- 10. 30	C. F. Petlund: Patofysiologi, ødem/ lymfødem. Klassifikasjon, forløp av lymfødem.
10. 30- 12. 00	Praksis
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Skjematisk oppbygging, arm
14. 30- 14. 45	Kaffe/ te
14. 45- 17. 00	Praksis.
Tirsdag	Ansvarsdag: Kristin
08. 00- 09. 45	Prof. Erik Wist, onkologisk avd. Ullevål U. Sykehus Ca. mammae
09. 45- 10. 00	Kaffe/ te
09. 45- 12. 00	Det primære lymfødem, lipødem.
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Praksis, hals, mave, ben.
14. 30- 14. 45	Kaffe/ te
14. 45- 17. 00	Praksis
Onsdag	Ansvarsdag: Helen
08. 00- 09. 30	Det sekundære lymfødem, tropisk lymfødem.
09. 30- 09. 45	Kaffe/ te
09. 45- 10. 45	Komplikasjoner i forløp av lymfødem og lymfødembehandling.
11. 00- 12. 00	praksis. Skjematisk oppbygging ben.
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 45	Lege Hanne Loe Lexerød Gynekologisk cancer og lymfødem
13. 30- 14. 45	Kaffe/ te pause
15. 45- 17. 00	Praksis
Torsdag	Ansvarsdag: Ann
08. 00- 09. 30	Bandasjering, arm
09. 30- 09. 45	Kaffe/ te
09. 45- 12. 00	Praksis,
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 17. 00	Praksis, bandasjering- ben
Fredag	Ansvarsdag: Kristin
08. 00- 09. 00	Sittende nakkebehandling, gjennomgang
09. 00 - 09.30	Kaffe/ te
09. 30- 12. 00	Gruppearbeid, kasusoppgaver
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 45	Overlege Cato Mørk, Hudavdelingen, Rikshospitalet Hudsykdommer og lymfødem
14. 45- 15. 00	Kaffe/ te
15. 00- 17. 00	Liv Døviken Eriksen, Smith og Nephew A/S Venøs insuffisiens - sår, ulcus

3 uke

Mandag

Ansvarsdag: Helen

08. 00- 09. 00	Spørsmålstime.
09. 00- 12. 00	Repetisjon, skjematisk lymfødembehandling etter ca. mamma
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Praksis, forts.
14. 30- 14. 45	Kaffe/ te
14. 45- 17. 00	Sittende nakkebehandling, praksis

Tirsdag

Ansvarsdag: Ann

08. 00- 09. 30	Radiogen fibrose- fibrosegrep/teori og praksis
09. 30- 09. 45	Kaffe /te
09. 45- 11. 30	Praksis
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Praksis. Repetisjon, skjematisk lymfødembehandling etter ca cervicis uteri
14. 30- 14. 45	Kaffe/ te
14. 45- 17. 00	Pulsatorbehandling

Onsdag

Ansvarsdag: Kristin

08. 00- 12. 00	Fibrose. Fibrosegrep/ spesialpolstring- teori og praksis
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Undersøkelse – lymfødempasient/ dokumentasjon
14. 40- 14. 45	Kaffe/te
14. 45- 17. 00	Klinikk

Torsdag

Ansvarsdag: Helen

08. 00- 11. 00	Lymfødem hos barn. Innføring i ” Det lymfatiske barn” etter H. Pritschow- teori/praksis
11. 00- 12. 00	Gruppearbeid
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 16. 00	Praksis
16. 00- 17. 00	Klinikk

Fredag

Ansvarsdag: Ann

08. 00- 12. 00	Genitalødem, teori og praksis
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Praksis
14. 30- 14. 45	Kaffe/te
14. 45- 17. 00	Høgskolelærer Siri Mæhle og Prof. i fysikk Dag Rune Olsen, Senter for utdanning og forskning i stråleterapi DNR

4 uke:

Mandag

Ansvarsdag: Kristin

08. 00- 09. 30	Spesialist i onkologisk fysioterapi, Wenche Vigen Lymfødem i ansikt og hodet.
09. 30- 09. 45	Kaffe/te
09. 45- 12. 00	Munndrenasje
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Behandlingsplan/ Informasjon til pasienter
14. 30- 14. 45	Kaffe/te
14. 45- 17. 00	Klinikk

Tirsdag

Ansvarsdag: Helen

08. 00- 09. 30	Spesialist i onkologisk fysioterapi, Kristin Haugen Palliativ behandling
09. 30- 09. 45	Kaffe/ te
09. 45- 12. 00	Bevegelse og lymfødem
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Lisbeth Valen v/ Rolf Davidsens Helseagenturer presenterer standardstrømper og pulsator.
14. 30- 14. 45	Kaffe/te
14. 45- 17. 00	Klinikk

Onsdag

Ansvarsdag: Ann

08. 00- 12. 00	Måltakning til strømpe
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Praksis- strøpemaåltakning
14. 30- 17. 00	Klinikk

Torsdag

Ansvarsdag: Ann, Helen, Kristin

08. 00- 09. 30	Kasusoppgaver med bandasjering
09. 30- 09. 45	Kaffe/te
09. 45- 12. 00	Forts.
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Forts.
14. 30- 14. 45	Kaffe/te
14. 45- 17. 00	Klinikk

Fredag

Ansvarsdag: Ann, Helen, Kristin

08. 00- 12. 00	Moduloppgave
12. 00- 13. 00	Lunsj
13. 00- 14. 30	Traumer, sportskader, fettsuging og lymfødem. Tekniske hjelpemidler Gode råd til praksis/ grunnstønad etc.

Det er beregnet kaffe og te pause, formiddag og ettermiddag hver dag på kurset selv om det ikke er presisert i programmet. Forandringer forbeholdes.

Anbefalt litteratur:

- * Engeset A, Petlund CF: Lymfødem, klinikk og behandling. Gyldendal. Oslo 2000.
- * Henriksson TG, Walenius I.: Lymfödem: Uppkomst, klinikk och behandling. Studentlitteratur. Lund 1991.
- * Weissleder H., Schuchardt C. : Lymphoedema: Diagnosis and therapy/ Erkrankungen des Lymphgefäßsystems. Kagerer Kommunikation. Bonn 1997.
- * Twycross R, Jenns K, Todd J: Lymphoedema . Radcliffe Medical Presse. Padstow, Cornwall 2000.
- * Földi M, Kubik S.: Lehrbuch der Lymphologie für Mediziner und Physiotherapeuten. Fisher. Stuttgart 1999.
- * Kaasa S: Palliativ behandling og pleie. Nordisk lærebok. Ad Notam Gyldendal. 1998.
- * NOU 1997: 20. Omsorg og kunnskap. Norsk Kreftplan.

Det anbefales før kursstart å lese gjennom Engeseth/ Petlunds bok: Lymfødem eller Henriksson/ Wallenius bok: Lymfødem.